

Słowo wstępne

W kolejnym tomie serii wydawniczej „Folia historica” prezentujemy zbiór 12 artykułów, które są rezultatem studiów dziesięciorga historyków z Uniwersytetu Łódzkiego oraz dwóch badaczy niezwiązanych instytucjonalnie z żadną szkołą wyższą. Przedstawiają oni wyniki swoich ostatnich dociekań badawczych. Czoro Autorów legitymuje się już stopniem doktora nauk humanistycznych, podczas gdy pozostała ósemka to uczestnicy studiów doktoranckich. W swoich artykułach podejmują oni problemy z szeroko pojętej historii społecznej, gospodarczej i politycznej. Wart odnotowania wydaje się również fakt, że pięć spośród prezentowanych tu tekstów poświęconych zostało dziejom powszechnym, sześć uznać można za prace z zakresu dziejów ojczystych, a jeden artykuł sytuuje się na styku historii Polski i powszechniej. Autorzy poszczególnych opracowań poruszają się w przestrzeni czasowej od stulecia XVI do początku drugiej połowy XX w. Należy podkreślić, że podejmują oni z reguły zagadnienia nieznanne, dotychczas słabo zbadane i niemające odzwierciedlenia w historiografii polskiej. Wszystkie prezentowane tu artykuły zostały oparte na pokażnej bazie źródłowej i bogatej literaturze przedmiotu. Można więc śmiało wyrazić nadzieję, że większość tych studiów stanowi zapowiedź przygotowania w przyszłości szerszych opracowań monograficznych.

Całość prezentowanego tomu ma układ chronologiczny. Najodleglejszych czasowo problemów dotyczy artykuł KINGI GRZEGORZEWSKIEJ, która podjęła próbę odpowiedzi na pytanie o rolę, jaką odegrały kobiety w hiszpańskich wyprawach zdobywczych w Ameryce Środkowej i Południowej w XVI w. Na podstawie sporej liczby wydawnictw źródłowych oraz hiszpańskojęzycznej literatury przedmiotu Autorka dokonała analizy kilku aspektów związanych z udziałem Hiszpanek i Indianek w interesujących ją wyprawach. Trzeba przyznać, że zrobiła to w sposób bardzo przekonujący, udowadniając, że w czasie dokonywanego przez Hiszpanów podboju Ameryki Łacińskiej niektóre kobiety odgrywały rolę, które w dotychczasowej literaturze przedmiotu wydawały się zarezerwowane wyłącznie dla mężczyzn.

W bardzo solidnym i dobrze udokumentowanym artykule MAŁGORZATY KARKOCHY zawarto szereg ciekawych informacji na temat zabytków ikonograficznych w Małogoszczu. Autorka wnikliwie zanalizowała 55 zachowanych inskrypcji, wykorzystując niepublikowane materiały archiwalne i dokonując niezbędnych korekt w odniesieniu do wcześniejszych opracowań. Badane in-

skrypcje zostały wymienione w układzie chronologicznym i szczegółowo opisane z uwzględnieniem kontekstu historycznego. Autorka swobodnie porusza się w badanej problematyce i dokonuje wielu nowych ustaleń. To cenne i dobrze udokumentowane studium stanowi istotny wkład do badań w zakresie historii regionalnej, bardzo dobrze świadcząc tak o sprawności warsztatowej, jak i o wiedzy Autorki.

ADRIANNA CZEKALSKA w ciekawym i dobrze napisanym artykule dotyczącym okresu rokoshu Zebrzydowskiego dokonała próby przedstawienia ugody w Janowcu na podstawie dwóch pism opublikowanych przez skonfliktowane ze sobą strony 8 października 1606 r. Oprócz szczegółowej analizy obu tekstów, Autorka zwróciła uwagę na ich wymiar propagandowy, jak również przedstawiła okoliczności, które w ostatecznym rozrachunku doprowadziły do zawarcia ugody janowieckiej. Ustalenia te stanowią cenny przyczynek do badań nad dziejami rokoshu sandomierskiego.

BOGUSZ BOMANOWSKI w obszernym studium podjął próbę odpowiedzi na pytanie, jak przebiegało współdziałanie wojsk Rzeczypospolitej w pierwszej części kampanii cudnowskiej z roku 1660. Jeśli chodzi o charakter prezentowanej tu pracy, to sytuuje się ona między przyczynkiem do teorii wojskowości a szczegółowym studium merytorycznym, w którym po raz kolejny podjęte zostało zadanie przedstawienia przebiegu działań wojennych w pierwszej części kampanii cudnowskiej. Artykuł przynosi kilka interesujących ustaleń i z tego względu wydaje się wart uważnej lektury.

Bardzo ciekawy i wartościowy tekst poświęcony tykocińskiemu przytułkowi dla weteranów przygotował MICHAŁ SIERBA. Wykorzystując szereg nieznanych dotąd materiałów archiwalnych oraz bogatą literaturę przedmiotu, Autor przedstawił okoliczności powstania tykocińskiego alumnatu, jak również zarysował historię jego funkcjonowania. Sporo miejsca poświęcił też roli przytułku w okresie „potopu szwedzkiego”, kiedy Tykocin był trzykrotnie oblegany, a działania wojenne doprowadziły do zniszczenia budynku. Zawarte tu ustalenia dobrze świadczą zarówno o warsztacie, jak i o wiedzy Autora.

JOANNA JASITCZAK podjęła się natomiast opracowania dziejów dziesięcioletniego pobytu w Wiedniu słynnego kompozytora Wolfganga Amadeusza Mozarta. Na podstawie rozległej literatury przedmiotu oraz korespondencji Mozarta Autorka prześledziła losy wybitnego muzyka w czasie tego pobytu, opisując m.in. jego relacje z innymi kompozytorami oraz działalność w loży masonskiej. Artykuł oddaje klimat i charakter muzycznego Wiednia w XVIII stuleciu.

Na podstawie szerokiej kwerendy archiwalnej oraz bogatej literatury przedmiotu ANETA STAWISZYŃSKA przedstawiła realia życia dzieci łódzkich w czasie I wojny światowej. Otrzymaliśmy tu bardzo interesujący obraz życia codziennego dzieci w okresie wielkiego konfliktu, który odcisnął swoje piętno także na najmłodszych mieszkańcach miasta. Na szczególne podkreślenie zasługuje w tym

przypadku wkład Autorki w opracowanie problemu, który w zasadzie pozostawał dotąd na obrzeżu zainteresowań profesjonalnych badaczy.

JAKUB PIETKIEWICZ w swoim interesującym i dobrze udokumentowanym źródłowo artykule omówił genezę powołania w okresie międzywojennym dziennika katolickiego („Mały Dziennik”), wydawanego w Niepokalanowie przez oo. franciszkanów i kojarzonego z osobą św. Maksymiliana Marii Kolbego. Oparte na nieznanym dotąd w większości źródłach, to ważne studium dotyczące dziejów prasy polskiej w czasach II Rzeczypospolitej, z pewnością warte jest odnotowania i uwagi.

Artykuł PAULINY SOŁUBY, pod intrygującym tytułem *Assignment to Berlin – realia pracy korespondentów amerykańskich w wojennych Niemczech 1939–1941*, jest bardzo solidnym opracowaniem opartym głównie na wspomnieniach amerykańskich dziennikarzy akredytowanych w narodowosocjalistycznych Niemczech, w istotny sposób wzbogacającym wiedzę na temat stosunków niemiecko-amerykańskich w pierwszym okresie II wojny światowej, kiedy Stany Zjednoczone nie uczestniczyły jeszcze w tym konflikcie.

Ciekawy tekst JANUSZA STEFANIAKA zatytułowany *Postawy duchowieństwa katolickiego wobec systemu komunistycznego w województwie łódzkim w latach 1948–1956*, w dużej części oparty na przeprowadzonej przez Autora kwerendzie archiwalnej oraz bogatej literaturze przedmiotu, jest ważnym studium poświęconym postawie duchowieństwa wobec przemian dokonujących się w powojennej Polsce w okresie tzw. stalinizmu. Tekst bez wątpienia poszerza aktualny stan wiedzy o podejmowanych tu zagadnieniach i spełnia wszelkie wymagania stawiane tego typu publikacjom.

MIROSLAW ROMAŃSKI jest z kolei autorem interesującego studium o sytuacji społeczno-politycznej w Niemczech w okresie budowy muru berlińskiego. Otrzymujemy tu szereg ciekawych informacji o zasadniczych różnicach między opiniami przekazywanymi polskiemu społeczeństwu za pośrednictwem oficjalnych organów prasowych przez władze PRL, a relacjami prasy zachodniej. I chociaż rozważania Autora w przeważającej mierze oparte są na doniesieniach polskich oraz zachodnioeuropejskich gazet z 1961 r., to nie umniejsza to rzecz jasna w niczym jego dokonań. Autor w sposób więcej niż poprawny poradził sobie bowiem z przedstawieniem tego problemu.

ANNA SZCZEPAŃSKA jest natomiast Autorką zamykającego tom studium, w którym przedstawiono politykę rządu Roberta Mugabe wobec amerykańskiej polityki na południu Afryki w latach 1980–1987. W artykule omówiono relacje między Republiką Zimbabwe a Stanami Zjednoczonymi Ameryki w okresie po uzyskaniu niepodległości przez dawną Rodezję, który był też czasem nasilonej rywalizacji między ZSRR a USA na obszarze postkolonialnym. Opracowanie to uznać można za istotny przyczynek do badań nad dziejami najnowszymi jednego z państw afrykańskich.

Jako pierwszy, uważny, ale i krytyczny zarazem czytelnik prezentowanych studiów pozwalam sobie wyrazić przekonanie, że wszyscy zainteresowani przeszłością znajdą tu dla siebie oryginalne, wartościowe i ciekawe materiały. W większości artykułów poruszane są zupełnie nowe kwestie, słabo jeszcze przebadane lub też całkowicie pomijane w literaturze przedmiotu. W tym tkwi bez wątpienia ich duża wartość naukowa. Niech więc ta skrótowa z konieczności prezentacja wielowątkowej i różnorodnej zawartości tomu stanie się skuteczną zachętą do przestudiowania go w całości.

ZBIGNIEW ANUSIK